

ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΠΑΕ)

Η πρακτική άσκηση των φοιτητών στην
ελληνική ανώτατη εκπαίδευση
Αποδελτίωση-Ανάλυση: Γιώργος Σταμέλος

Σειρά τεχνικές
εκθέσεις/μελέτες, αρ.6
ISSN 2459-3508

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	3
2. Τα αποτελέσματα της μελέτης και οι σχετικές συστάσεις.....	4
3. Η ελληνική περίπτωση.....	5
3.1. Το κοινωνικό συγκείμενο	5
3.2. Ανώτατη εκπαίδευση και πρακτική άσκηση (ΠΑ): επισκόπηση	6
3.3. Ανώτατη εκπαίδευση και πρακτική άσκηση (ΠΑ): προς τη δημιουργία νέων δομών	7

1. Εισαγωγή

Το θέμα της πρακτικής άσκησης (stage) τόσο των φοιτητών όσο και των νέων πτυχιούχων τίθεται όλο και με περισσότερη ένταση, δεδομένης και της υψηλής ανεργίας των νέων. Θεωρείται δε ένας αποτελεσματικός μηχανισμός για την καλύτερη προετοιμασία ή τη γεφύρωση μεταξύ σπουδών και κόσμου της εργασίας.

Εξαιτίας της σπουδαιότητάς του η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε πρόσφατα μια μελέτη για την πρακτική άσκηση και στα 27 κράτη-μέλη, με τίτλο “Study on a comprehensive overview on traineeship arrangements in member states. Final Synthesis Report”. Η μελέτη αυτή υπογράφεται από τα: Institute for employment studies (IES), Istituto per la ricerca sociale (IRS) και Federal institute for vocational education and training (BIBB).

Αν και οι 27 εθνικές πραγματικότητες δημιουργούν ένα εξαιρετικά δαιδαλώδες και βαβυλωνιακό περιβάλλον το οποίο περιπλέκεται από τις εθνικές αποτυπώσεις των διαφοροποιημένων δράσεων, τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά, φαίνεται ότι η μελέτη καταλήγει στη διαμόρφωση πέντε (5) βασικών μορφών πρακτικής άσκησης:

- Stages που είναι προαιρετική ή υποχρεωτική συνισταμένη ενός πανεπιστημιακού ή επαγγελματικού κύκλου σπουδών
- Stages που γίνονται στην ελεύθερη αγορά (εκτός κάποιου κύκλου σπουδών ή κάποιας σύμβασης)
- Stages που υλοποιούνται στο πλαίσιο κάποιας ενεργού πολιτικής για την αγορά εργασίας που στοχεύουν τους άνεργους νέους
- Stages που αποτελούν μέρος μιας υποχρεωτικής επαγγελματικής κατάρτισης, όπως αυτά στη Νομική, την Ιατρική, την Εκπαίδευση, την Αρχιτεκτονική, τη Λογιστική, κτλ
- Stages που είναι υπερκρατικά.

Είναι προφανές ότι η σημασία της ανώτατης εκπαίδευσης είναι καθοριστική αν και όχι αποκλειστική ή άμεση σε όλες τις προτεινόμενες μορφές της πρακτικής άσκησης. Στη συνέχεια θα επικεντρωθούμε, αφενός, στα γενικά συμπεράσματα, αφετέρου, στα αποτελέσματα από την ελληνική περίπτωση που αφορούν ειδικά την ανώτατη εκπαίδευση. Τέλος και ως προέκταση της μελέτης, θα δούμε τις νέες δομές που

δημιουργούνται στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση και αφορούν τόσο την πρακτική άσκηση όσο και την εργασιακή ένταξη των πτυχιούχων της.

2. Τα αποτελέσματα της μελέτης και οι σχετικές συστάσεις

Τα αποτελέσματα της μελέτης που αφορούν την ανώτατη εκπαίδευση, κι όχι μόνο, καταδεικνύουν την αυξανόμενη σημασία που αποδίδουν οι σχετικές πολιτικές για τα stages ως μηχανισμού που διευκολύνει την είσοδο των νέων στην αγορά εργασίας (σελ.7).

Παρόλα αυτά μια σειρά από θεματικές αναδεικνύονται ως σημαντικές που χρήζουν περισσότερης μελλοντικής προσοχής. Αυτές είναι:

- Η χρηματοδότηση της πρακτικής άσκησης
- Η απουσία ενός κοινά αποδεκτού ορισμού της έννοιας, αν και τρία χαρακτηριστικά είναι κοινώς αποδεκτά:
  - Η εκπαιδευτική στόχευση
  - Η πρακτική διάσταση
  - Η χρονική παροδικότητα
- Η ποικιλομορφία των ρυθμιστικών πλαισίων ανάπτυξης και λειτουργίας των πρακτικών ασκήσεων
  - με μείζον θέμα την έλλειψη μηχανισμών διασφάλισης ποιότητας
- Η διαφορετικές μορφές των stages.

Η μελέτη καταλήγει σε μια σειρά από συστάσεις. Πιο συγκεκριμένα:

- Ένας κοινός ευρωπαϊκός ορισμός της έννοιας «πρακτική άσκηση» θα πρέπει να επιδιωχθεί χωρίς να αποκλείει το χώρο ύπαρξης κάποιων ιδιαιτεροτήτων σε εξειδικευμένα stages
- Μεγαλύτερη ώθηση πρέπει να δοθεί στην ένταξη των πρακτικών ασκήσεων στα προγράμματα σπουδών και όχι η τοποθέτησή τους μετά το τέλος των σπουδών
- Μια κοινή, ευρωπαϊκή και εθνική, προσπάθεια πρέπει να γίνει για να αναπτυχθούν περισσότερο τα stage

- Η εγκαθίδρυση ενός πλαισίου διασφάλισης ποιότητας των stages είναι απαραίτητη
- Η ύπαρξη ενός πλαισίου οικονομικής στήριξης των stagiaires κρίνεται απαραίτητη, ιδιαίτερα για εκείνους που προέρχονται από τα πιο μη προνομιούχα περιβάλλοντα
- Μέτρα πρέπει να ληφθούν για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας και της διαφάνειας στην επιλογή των stagiaires
- Η συγκέντρωση πιο συγκροτημένων (ποσοτικά και ποιοτικά) στατιστικών δεδομένων και η αξιολόγηση των διαφορετικών τύπων stages που υφίστανται σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο πρέπει να γίνει (σελ.10 -11).

3. Η ελληνική περίπτωση

Η μελέτη που αφορά την ελληνική περίπτωση υπογράφεται από την κα Χάρη Χατζηβασιλείου του IES και εκτείνεται σε ένα σύνολο 41 σελίδων. Ένα σημαντικό κομμάτι της αφορά το νομοθετικό πλαίσιο και τις μεταβολές του. Εδώ, θα επικεντρωθούμε στις προκλήσεις που αφορούν την ανώτατη εκπαίδευση.

3.1. Το κοινωνικό συγκείμενο

Το ελληνικό συγκείμενο χαρακτηρίζεται από τα εξής (σελ.309-310):

- Υψηλή ανεργία των νέων, με γενικότερα χαρακτηριστικά πολύ πιο έντονα από τα αντίστοιχα των άλλων κρατών του ΟΟΣΑ (όμως με κοινά χαρακτηριστικά με τα αντίστοιχα των χωρών της Νότιας Ευρώπης)
- Χρονική διάρκεια αναμονής για εξεύρεση της πρώτης εργασίας σχεδόν 50% μεγαλύτερη από τον μ.ο. του ΟΟΣΑ
- Σύνδεση μεταξύ εκπαίδευσης και εργασίας ανεμική, μάθηση μέσω πρακτικής άσκησης ασθενική
- Απόκτηση ενός πτυχίου ανώτατης εκπαίδευσης χωρίς διασφάλιση βιώσιμης απασχόλησης
  - Το προηγούμενο οδηγεί στην αποδοχή εργασιών που απαιτούν χαμηλότερες δεξιότητες

- Ανικανότητα της ελληνικής οικονομίας, ιδιαίτερα του ιδιωτικού τομέα, να παραγάγει επαρκείς, σε αριθμό, θέσεις εργασίας υψηλών προδιαγραφών (στην πραγματικότητα παράγει μόνο το 15% των αναγκαίων θέσεων με αυτά τα χαρακτηριστικά)
  - Το προηγούμενο οδηγεί στην ανεργία, στην υπο-απασχόληση, στην ετερο-απασχόληση ή στην αποδοχή χαμηλών προσδοκιών εργασίες.

3.2. Ανώτατη εκπαίδευση και πρακτική άσκηση (ΠΑ): επισκόπηση

Τα κύρια χαρακτηριστικά φαίνεται να είναι:

Γενικά

- Ιστορικά, η ΠΑ δεν είχε καθολική παρουσία στα πανεπιστημιακά προγράμματα σπουδών.
- Εντούτοις, σε μερικές σπουδές (Νομική, Ιατρική, Εκπαίδευση, Αρχιτεκτονική, Μηχανική, κτλ) έχει μακρά παράδοση, είτε στο πλαίσιο των προπτυχιακών σπουδών είτε αμέσως μετά την ολοκλήρωσή τους
- Από τα μισά της δεκαετίας του 1990, αυξάνεται δυναμικά η σημασία και η παρουσία της ΠΑ στις ανώτατες σπουδές
- Η αύξηση αυτή συνδέεται και με τη μικτή χρηματοδότηση από ευρωπαϊκές και ελληνικές πηγές και την προώθησή της μέσω προγραμμάτων όπως τα ΕΠΕΑΕΚ και το ΕΣΠΑ.

Ειδικά

- Η ΠΑ εντός των προγραμμάτων σπουδών φαίνεται να είναι καλύτερα οργανωμένη και με πιο διαφανείς διαδικασίες
- Αντίθετα, η διαδικασία εκτός προγράμματος σπουδών φαίνεται λιγότερο διαφανής ακόμα και στις περιπτώσεις που υπάρχουν σαφείς ρυθμιστικοί κανονισμοί όπως στην περίπτωση της Νομικής όπου, αφενός, η εξεύρεση θέσης, αφετέρου, η υλοποίηση μοιάζει να επηρεάζονται από προσωπικά δίκτυα και να ενέχουν σημαντικά περιθώρια εκμετάλλευσης

- Μείζον πρόβλημα αποτελεί η ανυπαρξία κοινού ορισμού του τρόπου που η ΠΑ δομείται και οργανώνεται, με αποτέλεσμα μια πανσπερμία ΠΑ ακόμα και σε Τμήματα με το ίδιο αντικείμενο σπουδών
- Η Ελλάδα βρίσκεται στην 5^η θέση στη διεθνή ΠΑ μακράς διάρκειας (>12 μηνών) στην ΕΕ των 27 και στην 24^η θέση στη διεθνή ΠΑ μικρής διάρκειας (<6 μηνών)
- Τέλος, μείζον πρόβλημα αποτελεί η ουσιαστική έλλειψη στατιστικών στοιχείων ή η αποσπασματικότητά τους (στην έκθεση κάποια στοιχεία δίνονται για το ΑΠΘ και το ΕΚΠΑ)

3.3. Ανώτατη εκπαίδευση και πρακτική άσκηση (ΠΑ): προς τη δημιουργία νέων δομών

Τα τελευταία χρόνια φαίνεται να αναπτύσσονται στα ελληνικά ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης μια σειρά από δομές που στοχεύουν τόσο στην ανάπτυξη της ΠΑ όσο και τη σύνδεση του πανεπιστημίου με την αγορά εργασίας.

Αυτό φαίνεται να γίνεται:

A. λόγω της κατανόησης της σημασίας της ΠΑ

B. της στήριξης σε ευρωπαϊκούς πόρους

Γ. στο τεράστιο πολιτικό σκάνδαλο που προκλήθηκε με την πρώτη γενιά των προγραμμάτων stage και τον τρόπο που υλοποιήθηκαν από την πολιτική τάξη της χώρας.

Πράγματι, τα οφέλη από την ΠΑ θεωρείται ότι είναι:

- ✓ Η πρόσκτηση μιας πρώτης εργασιακής εμπειρίας που σχετίζεται με το αντικείμενο σπουδών ή την ένταξη σε ένα εργασιακό περιβάλλον
- ✓ Η σε βάθος κατανόηση της επιστημονικής γνώσης που αποκτάται με την πρακτική εφαρμογή σε ένα εργασιακό περιβάλλον
- ✓ Η ευκαιρία να συνειδητοποιήσει ο επιμορφούμενος τις ικανότητες, τις γνώσεις και τις δεξιότητές του όπως επίσης να αναπτύξει μια ιδιαίτερη αίσθηση της επαγγελματικότητάς του
- ✓ Η ευκολότερη πρόσβαση των φοιτητών από τον κόσμο της εκπαίδευσης, που τους προετοιμάζει για τον κόσμο της εργασίας, στον κόσμο της παραγωγής και της απασχόλησης, με τη ταχύτερη εξοικείωσή τους με τις απαιτήσεις, τους

κανόνες και τις ρουτίνες του καθώς επίσης και με τις εργασιακές σχέσεις, τις εργασιακές συνθήκες και τις μισθολογικές κλίμακας

- ✓ Η δημιουργία θετικών συνθηκών για την ανάπτυξη της διεπιστημονικότητας και την ώθηση προς την αυτονομία και τη δημιουργικότητα καθώς επίσης και τη λήψη πρωτοβουλιών
- ✓ Η δημιουργία αμφίπλευρης ενημέρωσης μεταξύ ιδρυμάτων εκπαίδευσης και κόσμου της εργασίας με στόχο τη σύσφιγξη των σχέσεών τους
- ✓ Η ενσωμάτωση των νέων τάσεων και απαιτήσεων της αγοράς εργασίας στα προγράμματα σπουδών.

Παράλληλα σημαντική θεωρείται η ανάπτυξη επαγγελματικής ταυτότητας στους φοιτητές.

Με βάση τα προηγούμενα και σε διάρκεια 15 χρόνων αναπτύχθηκαν στα πανεπιστήμια:

- Γραφεία Διασύνδεσης και Επαγγελματικής Πληροφόρησης
- Γραφεία Πρακτικής Άσκησης Φοιτητών
- Μονάδες καινοτομίας και αποτελεσματικότητας.

Μάλιστα, τελευταία οι τρεις αυτές δομές συνενώθηκαν υπό μια συντονιστική αρχή τις Δομές Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας (ΔΑΣΤΑ).

Για παράδειγμα, η Δομή Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας (ΔΑΣΤΑ) Πανεπιστημίου Πατρών αποτελεί μια νέα καινοτόμα δομή, η οποία θέτει ένα ενιαίο πλαίσιο συνεργασίας των δράσεων του Γραφείου Διασύνδεσης Π.Π, του Γραφείου Πρακτικής Άσκησης Φοιτητών Π.Π και της Μονάδας Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας Π.Π (<http://www.career.upatras.gr/el/node/7>) .

Αναλυτικότερα:

1. Το Γραφείο Διασύνδεσης και Επαγγελματικής Πληροφόρησης

Έχει ως βασικό στόχο τη βοήθεια προς τον φοιτητή (και τον πτυχιούχο) για την καλύτερη δυνατή ανάπτυξη της καριέρας του. Για παράδειγμα το Γραφείο του Πανεπιστημίου Πατρών αναφέρει (<http://www.cais.upatras.gr/node/7>) :

Το Πανεπιστήμιο Πατρών, έχοντας ως βασικό στόχο να βοηθήσει τον φοιτητή στην εξέλιξη της καριέρας του, προέβη στην ίδρυση του «Γραφείου Διασύνδεσης και Επαγγελματικής Πληροφόρησης» τον Ιούλιο του 1997. Για την επίτευξη του σημαντικού αυτού έργου χρησιμοποιούνται πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση. Οι παρεχόμενες υπηρεσίες του Γραφείου Διασύνδεσης απευθύνονται κυρίως σε Φοιτητές, αλλά και αποφοίτους Ανώτερης ή Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Σκοπός του Γραφείου Διασύνδεσης είναι η ενημέρωση των φοιτητών σε θέματα που αφορούν:

- μεταπτυχιακές σπουδές,
- την αγορά εργασίας (προσφορά και ζήτηση),
- την ανεύρεση πόρων στήριξης σπουδών και κατάρτισης (υποτροφίες / κληροδοτήματα / σεμινάρια)

και γενικότερα η παροχή κάθε είδους βοήθειας για την επιλογή ή την υποστήριξη της μελλοντικής τους καριέρας. Η διασφάλιση της ποιότητας και της εγκυρότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών επιτυγχάνεται με την ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας ανάμεσα στο φοιτητή και την αγορά εργασίας.

Το Γραφείο Διασύνδεσης:

- συνδέει την παραγωγή με την εκπαίδευση,
- αναπτύσσει μηχανισμούς αμοιβαίας και διαρκούς ενημέρωσης,
- αναδεικνύει τις δεξιότητες και ειδικεύσεις φοιτητών και πτυχιούχων

και βοηθά στην καλύτερη δυνατή αξιοποίηση του επιστημονικού δυναμικού της χώρας.

Προκειμένου να επιτευχθεί η καλύτερη προετοιμασία του φοιτητή, το Γραφείο Διασύνδεσης προσφέρει πληροφορίες για τους ορίζοντες που ανοίγει η απόκτηση του πτυχίου, τόσο στον εκπαιδευτικό, όσο και στον επαγγελματικό τομέα. Για το σχεδιασμό της εκπαιδευτικής πορείας του αποφοίτου έχει δημιουργηθεί η κατάλληλη υποδομή σε έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό, το οποίο, με την στήριξη του εξειδικευμένου προσωπικού, μπορεί να οδηγήσει στη εξατομικευμένη, για τον κάθε χρήστη, επιλογή.

Όσον αφορά τον επαγγελματική σταδιοδρομία, το Γραφείο Διασύνδεσης αποτελεί δίαυλο επικοινωνίας, που διασυνδέει την τριτοβάθμια εκπαίδευση με την αγορά εργασίας. Οι φοιτητές και οι απόφοιτοι μπορούν να ενημερώνονται για όλες τις τάσεις καθώς και τη ζήτηση των Ελληνικών επιχειρήσεων. Παράλληλα οι εργοδοτικοί φορείς ενημερώνονται για την άρτια κατάρτιση και το υψηλό επίπεδο των αποφοίτων του Πανεπιστημίου Πατρών.

Ειδικότερα, το Γραφείο Διασύνδεσης:

- προσφέρει βοήθεια και συμβουλευτική υποστήριξη σε φοιτητές και αποφοίτους, τόσο κατά τη διαδικασία αναζήτησης εργασίας, όσο και κατά τη διαδικασία υποβολής αιτήσεων για μεταπτυχιακές σπουδές (σύνταξη βιογραφικού σημειώματος, συστατικών επιστολών, προετοιμασία για συνέντευξη επιλογής κτλ.)
- αποτελεί τον συνδετικό κρίκο μεταξύ της επιστημονικής κοινότητας και των παραγωγικών μονάδων,
- πληροφορεί τους ενδιαφερόμενους για την αγορά εργασίας και τους εργοδοτικούς φορείς,
- διαθέτει αρχείο αγγελιών για νέες θέσεις εργασίας στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα,
- ενημερώνει τους ενδιαφερόμενους για μεταπτυχιακές σπουδές στην Ελλάδα και το εξωτερικό, για υποτροφίες, προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, εκπαιδευτικά σεμινάρια και συνέδρια,
- οργανώνει ημερίδες, σεμινάρια και συνέδρια για την καλύτερη ενημέρωση των φοιτητών και αποφοίτων πάνω σε θέματα που σχετίζονται με την απασχόληση και την πρόσβαση στον κόσμο της εργασίας.

Πρέπει να επισημανθεί ότι όλες οι υπηρεσίες του Γραφείου Διασύνδεσης παρέχονται δωρεάν. Η λειτουργία και οι δραστηριότητές του διέπονται από Κώδικα Δεοντολογίας, με σκοπό τη διαφύλαξη του απορρήτου των προσωπικών δεδομένων και των ίσων ευκαιριών πρόσβασης.

2. Το Γραφείο Πρακτικής Άσκησης Φοιτητών

Το Γραφείο Πρακτικής Άσκησης Φοιτητών είναι ο συντονιστικός φορέας των Τμημάτων ΠΑ του Πανεπιστημίου. Για παράδειγμα στο Πανεπιστήμιο Πατρών ιδρύθηκε το 2011 (<http://praktiki.upatras.gr/>).

Πρόκειται ουσιαστικά για μια προσπάθεια οργάνωσης της ΠΑ με κοινά χαρακτηριστικά και προϋποθέσεις. Γιαυτό το λόγο δημιουργούνται «Οδηγοί Πρακτικής Άσκησης», «Ειδικές Συμβάσεις Εργασίας», πάγια διαδικασία (προκήρυξη, επιλογή, πρακτική άσκηση-παρακολούθηση, ολοκλήρωση-αποτίμηση), «Ημερολόγιο πρακτικής Άσκησης», «Συμφωνία Κατάρτισης-Δέσμευση Ποιότητας» (για την ευρωπαϊκή κινητικότητα), «Έκθεση Πρακτικής Άσκησης», κτλ.

3. Μονάδα καινοτομίας και αποτελεσματικότητας

Παραδειγματικά ας δούμε την αντίστοιχη μονάδα του Πανεπιστημίου Πατρών (<http://www.innovation.upatras.gr/default.asp?id=1>):

Το έργο «Μονάδα Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας» υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από Εθνικούς Πόρους.

Η ΜοΚΕ Π.Π. συστάθηκε στον Πανεπιστήμιο Πατρών τον Ιανουάριο του 2012. Στόχος της Μονάδας Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας Π.Π. είναι η ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας και η ανάπτυξη της καινοτομικής σκέψης στους φοιτητές και απόφοιτους του Πανεπιστημίου Πατρών, με απώτερο σκοπό την καθοδήγηση και τελικά την ίδρυση και ανάπτυξη μιας νέας επιχείρησης.

Διοργανώνοντας μία σειρά δράσεων με έμφαση στην πρωτοβουλία, τη γνώση, την έμπνευση και την καινοτομία, η ΜοΚΕ Π.Π. συμβάλλει δραστικά στην κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών των φοιτητών, καθώς και στην ανάδειξη της επιχειρηματικότητας των αποφοίτων ως μία επιλογή απασχόλησης, στον συνεχώς εξελισσόμενο χώρο της Επιχειρηματικότητας και της Καινοτομίας.

Οι δράσεις της περιλαμβάνουν:

- σεμινάρια
- μαθήματα επιχειρηματικότητας
- επισκέψεις
- monitoring – συνεργασίες
- προσομοιώσεις.

Η Μονάδα αυτή διαθέτει ένα κοινό (ΔΑΣΤΑ) αποδεκτό κανονισμό δεοντολογίας (http://www.innovation.upatras.gr/mediaupload/downloads/kodikas_deontologias.pdf)